

Terecht of niet?

□ Annie Kempers-Warmerdam

Haken in het geding

Is tekst die geplaatst staat tussen haken wel of niet onderdeel van de examenvraag en doet die er derhalve al of niet toe? Een gezakte kandidaat heeft in een ultieme poging om zijn beroepskwalificerende examen met goed gevolg af te sluiten deze kwestie voorgelegd aan de rechter.

De Zaak

In een examen dat op 20 juni 2008 is afgenomen, stond de volgende vraag:

Wanneer is er sprake van een tweetal beleggingsobjecten met een perfecte correlatie (er zijn dan geen diversificatievoordelen te behalen)?

- a) Bij een correlatiecoëfficiënt van -1.
- b) Bij een correlatiecoëfficiënt van 0.
- c) Bij een correlatiecoëfficiënt van +1.
- d) Bij een correlatiecoëfficiënt van +2.

Om voor het examen te slagen moesten twee examenonderdelen voldoende gescoord worden. Voor deze kandidaat was het mc-onderdeel al twee keer een struikelblok gebleken en bij deze laatste poging had hij opnieuw nog één vraag goed moeten hebben om een voldoende te krijgen.

Conform het bepaalde in het examenreglement tekende hij bezwaar aan bij een daartoe aangewezen commissie. Volgens hem kon antwoord a niet fout gerekend worden omdat men in vaktermen over perfect positief dan wel over perfect negatief spreekt. Volgens hem moet volgens de toetsnorm voor het maken van vragen het antwoord op een vraag uit de stam herleidbaar zijn. Het gaat erom wat tot de stam wordt gerekend: in zijn optiek is hetgeen tussen haken staat 'een aanvullend iets' en hoort dat niet tot de stam.

De uitspraak van de commissie

Op 8 oktober 2008 volgde de uitspraak op het bezwaar. De commissie van de exameninstelling oordeelde dat zij de kandidaat kunnen volgen in het feit dat bij het lezen van het eerste deel van de vraag er nog sprake kan zijn van antwoordalternatief a. Na het lezen van hetgeen tussen haken staat - hetgeen volgens de commissie integraal onderdeel is van de vraagstelling - kan echter alleen alternatief c als het enige juiste antwoord gezien worden. Verder heeft de kandidaat niet aangetoond dat indien er wel rekening wordt gehouden met hetgeen tussen haken staat, ook antwoord a juist is. Het bezwaar is dan ook ongegrond verklaard.

Vervolgens is door de kandidaat tegen deze beslissing beroep ingesteld bij de beroepscommissie van de exameninstelling. Op 27 februari 2009 heeft deze het beroep nader gemotiveerd afgewezen.

Voor de rechter

Voor de civiele rechter werd een vordering ingesteld en voerde de kandidaat aan dat er bij deze vraag twee antwoordalternatieven correct zijn, dan wel dat de vraag misleidend is. Een door de kandidaat ingeschakelde neerlandicus gaf uitleg:

Uit de context van de vraag blijkt dat de ronde haken hier gebruikt worden als een verklarende toevoeging, die terug kan slaan op de woordgroep 'een tweetal beleggingsobjecten met een perfecte correlatie' dan wel op 'een perfecte correlatie'.

In de vraagstelling staat dan met zoveel woorden dat bij een tweetal beleggingsobjecten met een perfecte correlatie (welke dan ook) er geen diversificatievoordelen te behalen zijn. De toevoeging tussen haken reduceert tekstueel de vraagstelling tot de vraag: 'in welk alternatief tref je een perfecte correlatie aan?'

Uit het dossier is gebleken dat de kandidaat en de exameninstelling het er over eens waren dat zowel +1 als -1 een perfecte correlatie vertegenwoordigen, waardoor alternatief a en c beide correct zijn in taalkundig opzicht, tenzij de gewraakte passage tussen haakjes inhoudelijk incorrect zou zijn. In die situatie is de vraagstelling onjuist, omdat er dan misleidende informatie wordt aangeboden.

De neerlandicus stelde, ervan uitgaande dat de exameninstelling geen onjuiste informatie in de vraag zal hebben verstrekt, dat de passage tussen haakjes anders geformuleerd had moeten worden. Dus niet als verklarende toevoeging bij de woordcombinatie 'per-

Terecht of niet?

fecte correlatie', maar als extra aanwijzing, bijvoorbeeld in de vorm: 'NB: kies dat alternatief waarbij geen diversificatievoordelen zijn te behalen'.

De taalexpert, tevens ontwerper van mc-toetsen, gaf als zijn mening dat kandidaten niet de dupe mogen zijn van een slecht geredigeerde vraag. Hij zou, als er twee alternatieven goed zijn, die ook beide goed rekenen. Als de informatie in de vraag misleidend is, zou naar zijn mening de vraag moeten vervallen en de normering overeenkomstig moeten worden aangepast.

De exameninstelling betwistte nadrukkelijk dat de examenvraag onjuist zou zijn en kwalificeerde de opvatting van de neerlandicus als een persoonlijke opvatting. Verder voerde de instelling aan dat er geen harde richtlijnen zijn aan de hand waarvan beoordeeld kan worden of een meerkeuzevraag juist geformuleerd is en dat er voor het gebruik van haken ook geen harde richtlijnen bestaan.

De uitspraak van de rechter

In de uitspraak nam de rechter in de overweging mee dat de tekst tussen haken nodig is om tot één antwoord, het enige juiste alternatief, te komen. De tussen haken geplaatste tekst kan niet zijn bedoeld als 'verklarende toevoeging' zoals de neerlandicus stelde. Het klopt namelijk niet dat er bij een perfecte correlatie geen diversificatievoordelen te behalen zijn. Er moet gekozen worden voor dát alternatief waarbij geen diversificatievoordelen te behalen zijn. De tussen haken geplaatste tekst heeft derhalve betrekking op de antwoordalternatieven.

De rechtbank is van oordeel dat de examenvraag beter anders geformuleerd had kunnen worden, zoals bijvoorbeeld aangegeven door de neerlandicus, maar dat anderzijds het voor de hand liggend is dat tekst in een examenvraag, ook al staat die tussen haakjes, bij de vraag betrokken moet worden. Dat is temeer het geval nu blijkt dat bij het buiten beschouwing laten van deze tekst er twee antwoorden juist zijn. De examenkandidaat moet begrijpen dat dit niet de bedoeling kan zijn.

In de overweging werd door de rechter verder meegenomen dat zelfs al zouden de haken niet correct zijn toegepast, de bedoeling van de vraag toch nog duidelijk te begrijpen is. Dit laatste werd door de exameninstelling met toetstechnische informatie betreffende de vraag en het examen onderbouwd. Tenslotte heeft de kandidaat ter zitting verklaard tijdens het examen de vraag niet zo gelezen te

hebben dat de tussen haken geplaatste verklarende tekst terug sloeg op 'een perfecte correlatie'. De vordering van de kandidaat werd afgewezen. De kandidaat werd in de finale uitspraak - gedateerd 22 december 2010, tweeëneenhalf jaar na het examen - veroordeeld tot het betalen van de proceskosten (€1.167,00), hetgeen inclusief de kosten voor de advocaat van de exameninstelling was¹. De kandidaat in kwestie moet nu zijn gehele examen (het mc-deel en het examenonderdeel met open vragen) overdoen.

Conclusie

Ondanks het feit dat in taalkundig opzicht er met betrekking tot deze examenvraag wat valt af te dingen en de rechter in deze zaak van mening is dat een andere formulering niet alleen mogelijk maar ook beter was geweest, is het rechtsoordeel in deze zaak niet in die richting gegaan. De examenteknik, namelijk dat verondersteld mag worden dat een examenkandidaat bij mc-vragen één, dan wel het (meest) juiste antwoordalternatief moet kiezen, staat centraal. Van belang is vast te stellen dat ook in deze zaak blijkt dat toetstechnische informatie meerdere doelen dient en ook in een situatie als deze van pas kan komen.

Tenslotte maakt deze zaak helder dat een rechtbank verder kan gaan dan een marginale toetsing en zich ook kan uitspreken – al neemt men daar wel ruim de tijd voor – over de inhoud van een examenvraag. Het blijft bij iedere zaak die aan een rechter wordt voorgelegd, dan ook spannend hoe er geoordeeld wordt.

Mw. dr. A. Kempers-Warmerdam is directeur van de Stichting Examenkamer en redacteur van EXAMENS. E-mail: secretariaat@examenkamer.nl.

¹ Rechtbank Utrecht; 287440 / HA ZA 10-1241; d.d. 22-12-2010.